

Chceme
vedieť
viac

o budúcnosti
vzdelávania
na Slovensku

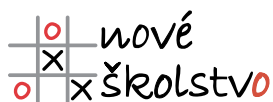
Vízia výchovy a vzdelávania orientovaná na deti

Náčrt východísk a okruhov potrebných zmien slovenského vzdelávacieho systému

POZIČNÝ DOKUMENT K TRETIEMU OKRÚHLEMU STOLU ZÁSTUPCOV A ZÁSTUPKÝŇ POLITICKÝ STRÁN A ODBORNÍKOV A ODBORNÍČOK V OBLASTI VZDELÁVANIA

Editori: Peter Drál a Zuzana Zimenová | noveskolstvo.sk & chcemevedietviac.sk

KAMPAŇ REALIZUJE

KAMPAŇ V ROKU 2016 PODPORUJE

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

Základný rámec

V slovenskom vzdelávacom systéme je potrebné uskutočniť hlboké zmeny nielen preto, aby sa napravili mnohé jeho deformácie, ale v prvom rade preto, aby sa zadefinovala vízia jeho ďalšieho smerovania a rozvoja a aby sa prijali strategické kroky na jej naplnenie v dlhodobom horizonte.

Verejná požiadavka na zásadnú zmenu vzdelávacieho systému¹ ukazuje, že Slovensko potrebuje vzdelávanie orientované na potreby detí a mladých ľudí a taktiež systém, ktorý je v rámci celoživotného vzdelávania otvorený pre všetkých, čo sa chcú vzdelávať a rozvíjať svoj potenciál.

Na vybudovanie vzdelávacieho systému, ktorý spĺňa tieto parametre, je potrebná akceptácia jeho základného ukotvenia a ďalšieho smerovania širokou i odbornou verejnosťou a základná zhoda ohľadom jeho vnútorného nastavenia naprieč politickým spektrom.

Iba vzdelávací systém zohľadňujúci a vyvažujúci rozmanité hodnoty, požiadavky a prístupy môže fungovať naozaj pre všetkých.² A iba takýto systém dokáže byť dostatočne otvorený a pružný na prijímanie nových impulzov a zároveň dostatočne silný v základoch a jednoduchý v pravidlách, aby dynamiku vychádzajúcu z potreby neustáleho skvalitňovania bez problémov ustál.

**Atlas predstáv
o budúcnosti vzdelávania
na Slovensku**

<http://atlas.chcemevedietviac.sk>

Potenciál dieťaťa v centre pozornosti

Každé dieťa je jedinečné a má prirodzený potenciál. Je v záujme Slovenskej republiky napomáhať rozvoju potenciálu každého dieťaťa poskytovaním kvalitných, široko dostupných a na mieru šitých služieb v oblastiach ranej starostlivosti, výchovy a vzdelávania, sociálnej a zdravotnej starostlivosti, rodinnej politiky i politiky zamestnanosti. Pri poskytovaní týchto služieb štát zohľadňuje to, že každé dieťa má špecifické predpoklady individuálneho vývinu a rozvoja osobnosti, ktoré súvisia s jeho zdravotným stavom, sociálnym a kultúrnym zázemím a potenciálom na učenie sa.

Potenciál dieťaťa v centre pozornosti znamená zásadnú zmenu súčasného nazerania na úlohu verejných politík a inštitúcií. Aby sa dieťa a jeho potreby naozaj stali stredobodom pozornosti, potrebná je postupná, dobre premyslená, v jednotlivých oblastiach a na rôznych úrovniach previazaná premena vzdelávacieho systému. Kvôli tomu je potrebné zmeniť pôsobnosť a zodpovednosť inštitúcií pôsobiacich v oblasti výchovy a vzdelávania na úrovni štátu, samospráv aj poskytovateľov s korešpondujúcou premenou legislatívneho rámca a finančných tokov.

Kvalitné vzdelanie ako základné právo a predpoklad kvalitného života

Medzinárodné dohovory³, ktorými je Slovenská republika viazaná, štát okrem iného zaväzujú k tomu, aby všetky návrhy a opatrenia verejných politík vyhodnocoval nielen z hľadiska finančnej náročnosti a efektivity, ale aj z hľadiska možných dopadov na deti a na mieru napĺňania ich rozmanitých potrieb. Skutočné uplatňovanie dohovorov

si vyžaduje posun vo vnímaní detí ako pasívnych príjemcov pomoci smerom k činným aktérom, ktorí majú vplyv na svoje okolie a vzťahy.

Zohľadňovanie potrieb detí nie je voľbou, ale povinnosťou pre tvorcov verejných politík, vrátane vzdelávacej politiky. Zavedenie povinnosti školskej dochádzky je iba nevyhnutným základom, ktorým štát vytvára priestor na uplatnenie práva na kvalitné vzdelanie pre každé dieťa. Jeho skutočné zabezpečenie je už verejnou službou, ktorá musí byť neustále skvalitňovaná. Nazeranie na vzdelávanie ako na povinnosť chodiť do školy sa v slovenskom systéme musí zmeniť na nazeranie, v ktorom vzdelávanie poskytuje dieťaťu a jeho rodičom širokú paletu možností. Naplnenie práva na kvalitné vzdelanie je základným predpokladom na zvyšovanie celkovej kvality života detí a ich rodín.⁴

Ciele vzdelávacej politiky

Ciele štátnej vzdelávacej politiky sú zadané a zamerané s ohľadom na vzdelávacie výsledky detí a ich subjektívny pocit spokojnosti. Všetky ostatné parametre vzdelávacieho systému, vrátane nastavenia obsahu a foriem výchovy a vzdelávania, materiálneho zabezpečenia, právneho a kompetenčného postavenia poskytovateľov vzdelávania či podmienok odmeňovania ich zamestnancov sú od týchto cieľov odvodené. Ciele sú počtom limitované, ambiciózne, no dosiahnuteľné, dobre odôvodnené a verejne deklarované aj vyhodnocované.⁵

Zmena súčasného vzdelávacieho systému zahŕňa vyhodnocovanie jeho výsledkov na základe výstupov a výsledkov. To si vyžaduje uvoľnenie direktívneho riadenia vzdelávania na vstupe, posilnenie autonómie a zodpovednosti škôl a ďalších poskytovateľov vzdelávania za

svoju činnosť. Znamená to aj obrátenie doterajšieho spôsobu uvažovania, ktoré za základné východisko pri nastavovaní vzdelávacieho systému považuje finančnú efektivitu jeho infraštruktúry, vrátane nákladov na prevádzkovanie škôl a školských zariadení, nákladov na ľudské zdroje či na vzdelávacie pomôcky. Tieto ukazovatele musia byť kvantifikované až na základe stanovených cieľov vzdelávacej politiky zohľadňujúcej potreby učiacich sa a jasne vymedzených požiadavky a očakávania voči tým, čo učia.

Dostupnosť rozmanitých vzdelávacích príležitostí

Na napĺňanie cieľov vzdelávacej politiky odvodených od rozmanitých a meniacich sa potrieb detí, je nevyhnutné poskytovať rozmanité vzdelávacie príležitosti. Okrem podpory diferenciacie obsahu a foriem vzdelávania v školách je potrebné dať im viac slobody aj v oblasti organizácie vyučovania. Potrebné je vytvárať alternatívne vzdelávacie ponuky v školskom, mimoškolskom, komunitnom a rodinnom prostredí. Zároveň je potrebné zvýšiť dostupnosť i priestupnosť rôznych úrovní vzdelávania, podporovať rôznych poskytovateľov vzdelávacích programov a ponúkať širokú paletu vzdelávacích príležitostí.⁶ Na uznávanie výsledkov vzdelávania získaných vo formálnom aj neformálnom vzdelávaní je potrebný jednoduchý systém, ktorý ľudí motivuje zapojiť sa do vzdelávania v akomkoľvek veku a životnej situácii. Takýto systém má zároveň umožňovať preukázanie a uznanie znalosti a zručnosti nadobudnuté v praxi.

Slovenský vzdelávací systém je robustný, no čoraz menej zohľadňuje potreby a životné štýly učiacich sa a požiadavky kladené na jeho absolventov. Štát do detailu re-

guluje existujúcu ponuku vzdelávania, a pritom zlyháva v zabezpečení kvalitného základného štandardu pre všetkých. Slovensko si preto potrebuje nanovo zadefinovať rozsah, v ktorom má štátna vzdelávacia politika regulovať poskytovanie vzdelávania na rôznych úrovniach. Potrebuje si vymedziť, v ktorých oblastiach si garancia práva na kvalitné vzdelanie vyžaduje vysokú zainteresovanosť a účinnú kontrolu štátu, v ktorých je dostatočné vymedziť iba základné pravidlá pre rôznych poskytovateľov vzdelávania, a v ktorých štátnu reguláciu efektívnejšie a kvalitnejšie zastúpia iní aktéri a pravidlá. Tomuto rozdeleniu priamej zainteresovanosti a miery regulácie má štát prispôbiť aj rozsah a objem financovania vzdelávacích služieb.

Na rozšírenie dostupnosti kvalitných a rozmanitých vzdelávacích príležitostí štát vo svojej súčasnej pôsobnosti potrebuje:

- vytvoriť účinné nástroje na zamedzenie predčasného ukončovania vzdelávania⁷ a umožniť nadobudnúť nižšie stredné vzdelanie všetkým, ktorí ho nezískali v základnej škole;
- jasne zadefinovať požadované výstupy a výsledky jednotlivých vzdelávacích stupňov a tomu prispôbiť obsah vzdelávania aj reguláciu jeho poskytovania;
- vyhodnotiť podmienky postupu na ďalšie vzdelávacie stupne a prestupu medzi nimi s cieľom zvýšiť dostupnosť a priestupnosť rôznych foriem a úrovní vzdelávania;
- vytvoriť podmienky na rozšírenie ponuky vzdelávania presahujúceho úroveň základnej školy (prehodnotenie typológie a zamerania stredných škôl, skvalitnenie ponuky vysokoškolského vzdelávania prvého stupňa a jeho naviazanie na kvalifikačné požiadavky vo verejnej sfére);
- vybudovať mechanizmus na uznávanie nadobudnutých kompetencií mimo vzdelávacieho systému.

Rovnosť šancí

Každé dieťa môže uspieť a vo vzdelávaní dosahovať dobré výsledky, ak je mu poskytnutá potrebná pomoc a podpora. Inkluzívne vzdelávanie nie je doplnkom, ale základným princípom vzdelávania všetkých detí.

Na Slovensku veľký počet detí vyrastá v prostredí, ktoré im neumožňuje plnohodnotný rozvoj ich potenciálu. Pre súčasný vzdelávací systém je charakteristické, že v oveľa významnejšej miere ako v iných vyspelých krajinách, ovplyvňuje vzdelávacie výsledky skutočnosť, do akého prostredia sa dieťa narodí. Súčasný vzdelávací systém na Slovensku podľa medzinárodných porovnaní šance detí uspieť v škole nevyrovnáva, dokonca sociálne nerovnosti do veľkej miery reprodukuje až prehľbuje.⁸ Nerovnosti sú markantné aj pri porovnaní regiónov s rôznou mierou nezamestnanosti.⁹ Pomerne veľká časť žiakov každoročne neprospeje z niektorého predmetu a opakuje ročník.¹⁰

Zásadná premena vzdelávacieho systému si s ohľadom na zabezpečenie rovnosti šancí vyžaduje:

- vybudovanie komplexných služieb ranej starostlivosti, ktoré budú integrované na jednom mieste a zároveň terénne poskytované priamo v rodinách;
- zvýšenie reálnej dostupnosti rozmanitých foriem predprimárneho vzdelávania;
- vytvorenie systému podporných, adresných a ich poskytovateľmi alebo klientmi nárokovateľných služieb na podporu vzdelávania detí so špecifickými potrebami;¹¹
- hĺbkovú analýzu a z jej výsledkov vyplývajúce prehodnotenie, zrušenie alebo nahradenie podporných služieb, ak neplnia svoj účel, a naopak ich vytvorenie, rozšírenie a skvalitnenie, ak svoj účel spĺňajú; v oblasti výchovy a vzdelávania sa to týka najmä, no nielen,

nultých ročníkov, vyrovnávacích tried, opakovania ročníka a individuálnej integrácie detí;

- zásadné prehodnotenie fungovania inštitucionálne oddeleného špeciálneho vzdelávania a včlenenie vzdelávacích a podporných služieb, ktoré sú v rámci neho poskytované do hlavného vzdelávacieho prúdu;¹²
- účinné zamedzenie oddeleného vzdelávania detí v hlavnom vzdelávacom prúde na základe rozdielnych vzdelávacích výsledkov, etnického alebo kultúrneho pôvodu či socioekonomického zázemia ich rodín.

Ľudské zdroje vo vzdelávaní

Vzdelávací systém tvoria v prvom rade ľudia, ktorý v ňom pôsobia. Kvalita poskytovaného vzdelávania sa odvíja od ich subjektívnych schopností aj objektívnych možností na odvedenie kvalitnej práce. V oblasti vzdelávania Slovensko potrebuje v prvom rade investovať do ľudských zdrojov, a to do ich prípravy aj ďalšieho vzdelávania. Zároveň potrebuje jasne zadefinovať kvalitatívne štandardy na absolvovanie pedagogických odborov a na praktický výkon učiteľskej profesie.¹³ Vo vzdelávacom prostredí potrebuje nastaviť jasné kritériá na možnosť kariérneho postupu a flexibilný systém odmeňovania, oboje odvodené od reálneho výkonu. Na to potrebuje vytvoriť kvalitný systém ďalšieho vzdelávania a všestranný podporný servis.

Vo svojom súčasnom nastavení potrebuje slovenský vzdelávací systém zadefinovať kvalitatívne požiadavky na výkon učiteľskej a od nich odvinúť systém komplexnej podpory a flexibilného, zásluhového odmeňovania. Štát potrebuje zafinancovať nevyhnutné navýšenie počtu odborných zamestnancov v školách (pedagogických asistentov, sociálnych pedagógov, školských psychologov, špeciálnych pedagógov, logopédov a ďalších) a financovať

vať poskytovanie spoločných vzdelávacích programov pre pedagogických a odborných pracovníkov. Zároveň potrebuje výrazne rozšíriť ponuku vzdelávacích programov poskytovaných neštátnymi inštitúciami, vytvoriť školám podmienky na podporu ďalšieho vzdelávania pedagógov a poskytnúť im prostriedky na ich zafinancovanie.

Bezpečné, podnetné a včleňujúce priestory na vzdelávanie

Podpora rôznych foriem učenia sa predpokladá nielen zásadnú revíziu kurikula, aby zodpovedalo potrebám učiacich sa a spoločenským požiadavkám, ale aj fyzické a architektonické úpravy prostredí, aby vytvárali podnety na rôzne formy učenia sa. Otvorenosť a prepojenosť krajiny a spoločnosti sa musí pretaviť do otvorenosti a prepojenosti a učebných priestorov, v ktorom pôsobia deti aj dospelí. To si vyžaduje budovanie ducha spolupráce profesionálnych tímov učiteľov a ďalších špecialistov a ich systematickú prípravu na odborne erudovanú, vzájomne sa dopĺňajúcu a koordinovanú profesionálnu prácu.

Slovensko potrebuje investovať do otvárania vzdelávacích priestorov dovnútra aj navonok, aby sa školy stali učiacimi sa spoločenstvami, ktorých činnosť presahuje ich fyzické priestory. Uzavreté ročníky a triedy mechanicky delené podľa veku musia nahradiť flexibilne sa meniace a rôzne početné skupiny učiacich sa rôzneho veku koordinované viacerými kvalifikovanými dospelými, učiteľmi, ďalšími špecialistami a ľuďmi z praxe. To si vyžaduje nielen úpravy fyzického priestoru, ale aj mentálneho nastavenia, v ktorom sa popri otváraní kabinetov a zborovní, otvára aj školská komunita pre všetky deti aj dospelých.

Jedným z dôležitých predpokladov na začlenenie detí a mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením do vzdelávania je naplnenie ich nároku na bezbariérové prostredie, ktoré spĺňa štandardy tzv. univerzálneho dizajnu.

V začleňujúcom a na spoločné prežívanie orientovanom prostredí sa znižuje potreba disciplinovania a účinne sa predchádza prejavom neznášanlivosti, šikanovania, stigmatizácie a sociálneho vylučovania. Zároveň sa zvyšuje autonómnosť detí aj dospelých a vznikajú mnohoraké príležitosti na ich vzájomnú spoluprácu a učenie sa od seba navzájom. To prebieha aj mimo riadeného vyučovania, keďže čas nie je centrálny a uniformne delený na vyučovacie hodiny a prestávky.

To si vyžaduje odlišný, tímovo a kooperatívne orientovaný manažment i spolurozhodovanie o dianí v škole, ktoré aktívne zapája všetkých aktérov vzdelávania, vrátane detí a rodičov, zohľadňujúc pri tom meniacu sa „deľbu práce“ medzi školami a rodinami.¹⁴ Zdieľaná zodpovednosť¹⁵ za proces aj výsledky vzdelávania posilňuje školské samosprávne orgány, a zároveň prispieva k napĺňanou vzdelávacích cieľov štátnej politiky.

Hodnotenie výsledkov

Na účelné vyhodnocovanie miery naplnenia vzdelávacích cieľov štát vo vyváženej miere kombinuje národné a medzinárodné štandardizované zisťovania základných gramotností s rôznorodými autoevaluačnými nástrojmi na hodnotenie výkonov žiakov, učiteľov, škôl a iných poskytovateľov vzdelávania. Zároveň štát systematicky vyhodnocuje spôsob uplatnenia absolventov rôznych úrovní vzdelávacieho systému a flexibilne tomu prispôsobuje financovanie vyššieho vzdelávania.

Slovenský systém vo svojom súčasnom nastavení potrebuje:

- nahradiť klasifikáciu žiakov známkami nástrojmi formatívneho hodnotenia, samohodnotenia a poskytovania priebežnej spätnej väzby;
- vytvoriť systém účinnej a dostupnej odbornej pomoci deťom a mladým ľuďom priamo v školách, ktorý im pomôže ich výsledky zlepšovať;
- podporovať mentorské a rovesnícke programy priamo prepojené s obsahom vzdelávania a rozvíjajúce životné zručnosti;
- vytvoriť motivačné mechanizmy vo financovaní škôl, ktoré namiesto odmeňovania na základe momentálneho výkonu žiakov zohľadnia ich zlepšovanie v čase.

Pri nezmenenej štruktúre a objeme vynakladaných verejných zdrojov na vzdelávanie bude v blízkej budúcnosti vďaka demografickým trendom¹⁶ možné do výchovy a vzdelávania investovať viac prostriedkov v prepočte na dieťa. Tieto prostriedky je potrebné použiť v prvom rade na investície do ľudských zdrojov. Základným princípom pri prípadnom zvyšovaní výdavkov na výchovu a vzdelávanie musí byť ich preukázateľný prínos pre vzdelávacie výsledky i pocit spokojnosti detí, a teda merateľný dopad na plnenie cieľov štátnej vzdelávacej politiky.

Princípy tvorby, prijímania a vyhodnocovania opatrení vzdelávacej politiky orientovanej na dieťa

1. Každé opatrenie vzdelávacej politiky sa vyhodnocuje v prvom rade s ohľadom na to, ako pomáha rozvíjať potenciál dieťaťa. Vplyv opatrenia na rozvinutie potenciálu je rozdiel medzi vymedzeným východiskovým a žiaducim cieľovým stavom u detí, pri ktorých sa opatrenie uplatnilo v porovnaní s deťmi, u ktorých opatrenie uplatnené nebolo.
2. Každé opatrenie má zdôvodnený účel prepojený na konkrétnu potrebu detí, zadaný optimálny cieľ, špecifikovaný cieľový stav v konkrétnom časovom úseku a nastavené ukazovatele na zistenie miery jeho naplnenia.
3. Každé opatrenie je pred svojím zavedením pilotne testované a vyhodnocované a až na základe analýzy zavedené v podobe zákonnej povinnosti alebo voľiteľnej možnosti pre poskytovateľov verejnej vzdelávacej služby.
4. Nevyhnutnou podmienkou na zavedenie povinného opatrenia je vytvorenie dostupných a nárokovateľných podporných služieb pre tých, ktorí ho majú uviesť do praxe alebo v praxi vykonávať, s jasne špecifikovaným odborným, personálnym a finančným krytím.
5. Každé vyhodnocovanie už zavedeného opatrenia je založené na merateľných dôkazoch a hĺbkových analýzach, ktoré ukážu, do akej miery opatrenie napĺňa stanovený cieľ, s akými nákladmi a výsledkami. Na základe vyhodnotenia sa rozhoduje o jeho ďalšej realizácii v rovnakej alebo zmenenej podobe, a taktiež o rozšírení, zredukovaní či zrušení jeho realizácie.

Otázky do diskusie

Aká stratégia na vytvorenie vzdelávacieho systému orientovaného na deti je najvhodnejšia?

Na ktorých silných stránkach súčasného systému možno stavať?

Akými mechanizmami možno zladovať požiadavky rôznych aktérov vo vzdelávaní?

Akými spôsobmi možno potrebnosť zmien účinne komunikovať širokej verejnosti?

Zoznam použitých zdrojov

1. Dopyt po zásadnejších zmenách je očividný nielen zo všeobecnej nespokojnosti so súčasným stavom vzdelávacieho systému, ale aj z porovnania očakávaní súčasných rodičov školopovinných detí s realitou vzdelávania v slovenských školách. Pozri správy o zisteniach z reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky o vzdelávaní na Slovensku [tu](#) a [tu](#).
2. Modely systémov vzdelávania postavené na odlišných hodnotách a preferenciách, ktorým sa v rôznej miere približujú aj požiadavky rôznych vzdelávacích aktérov na Slovensku, prezentuje Atlas predstáv o budúcnosti vzdelávania na Slovensku. (2015) Šamorín: Nové školstvo. Dostupné [tu](#).
3. Napr. Dohovor OSN o právach dieťaťa ([tu](#)) a Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím ([tu](#)).
4. UNICEF uvádza šesť stránok kvality života dieťaťa. Sú nimi materiálny blahobyt, zdravie a bezpečnosť, možnosti vzdelávania, rodinné a kamarátske vzťahy, správanie a riziká, a subjektívne blaho (t.j. ako sa deti samé cítia). Pozri Adamson, P. (2010), *The Children Left Behind: A league table of inequality in child well-being in the world's rich countries*. Innocenti Report Card 9. Florencia: UNICEF Innocenti Research Centre. Dostupné [tu](#).

Prepojenie konceptu kvality života a učenia sa detí ponúka vízia Learning for well-being vymedzená ako „napĺňanie jedinečného potenciálu jednotlivca prostredníctvom fyzického, emocionálneho a duchovného rozvoja vo vzťahu k sebe samému, ostatným a okoliu“. Kickbusch, I. (2012). *Learning for Well-being: A Policy Priority for Children and Youth in Europe*. Meerbeke: Learning for Well-being Consortium of Foundations in Europe, s. 31. Dostupné [tu](#). Pozri tiež slovenský preklad publikácie Európskej siete proti chudobe a Eurochild: *Pre zlepšenie života detí v Európe. Vysvetlenie chudoby detí v Európskej únii*. (2013) Bratislava: Slovenská sieť proti chudobe a Sociologický ústav SAV, s. 11. Dostupné [tu](#).
5. Stanovanie cieľov podľa uvedených parametrov uvádza Levin ako prvú podmienku na prijatie účinnej stratégie zmeny vzdelávacieho systému. Pozri Levin, B. (2014) *Celoplošné zlepšenie vzdelávacieho systému*. Praha: Fakulta sociálnych vied Univerzity Karlovy, s. 9. Dostupné [tu](#). Pôvodné anglické znenie dostupné [tu](#).
6. Americkí prognostici predstavili posuny, ktoré budú formovať podobu vzdelávania v priebehu najbližších desiatich rokov. Zásadné zmeny nastanú v prístupe k žiakom, pedagógom, aj k učivu. Vzdelávanie bude čoraz viac presahovať hranice školy a učenie bude čoraz menej viazané na klasickú triedu a osobu učiteľa. Vzrastie význam vnútornej motivácie žiakov a dôležitosť priebežného hodnotenia. Pozri *From educational institutions to learning flows* (2013) Palo Alto: Institute for the Future. Dostupné [tu](#).
7. Výskum Chicagskej univerzity ukázal, že po prechode na strednú školu mávajú problémy s učením a dochádzkou aj tí žiaci, ktorí mali v záverečných ročníkoch základnej školy dobré výsledky a uspeli aj v prijímacích testoch. Pozri Allensworth, E. M. et al. (2014) *Middle Grade Indicators of Readiness in Chicago Public Schools*. Chicago: The University of Chicago Consortium on School Research. Dostupné [tu](#).
8. Šiškovič, M., Toman, J. (2014) *PISA: 2012. Výsledky Slovenska v kocke*. Bratislava: IVP. Dostupné [tu](#).
9. Testovanie T9-2014 – priebeh, výsledky, analýzy. (2014) Bratislava: NÚCEM. Dostupné [tu](#).
10. K 15. 9. 2015 ročník opakovalo takmer 17,5 tisíc žiakov základných škôl. Údaje dostupné [tu](#).
11. Na Slovensku identifikovali učitelia takmer 60 tisíc „problémových“ žiakov, s ktorými si nevedia v triedach bez odbornej pomoci, poradiť. Vyplyva to z výsledkov prieskumu, do ktorého sa zapojilo približne 75 % základných škôl, z ktorých tri štvrtiny potvrdili prítomnosť takýchto žiakov vo svojich triedach. Vo väčšine prípadov ide o poruchy správania, učenia alebo komunikácie, sociálne znevýhodnenie ale aj nadanie. Prieskum zároveň odhalil, že až 37 % „problémových“ žiakov nie je pri učení poskytovaná žiadna odborná pomoc. Viac pozri [tu](#).
12. Zatiaľ čo vzdelávací systém na Slovensku vyčleňuje až 6,4 % všetkých žiakov do špeciálneho alebo oddeleného prúdu vzdelávania, priemer Európskej únie je iba 2,2 % detí vzdelávaných v špeciálnom školstve. Pozri Farenzenová, M. et al. (2013) *Cestovná mala pre riešenie problému nadmerného zastúpenia rómskych detí v špeciálnom školstve – analýza realistických krokov*. Bratislava: SGI, s. 47. Dostupné [tu](#).
13. Britskí výskumníci identifikovali šesť princípov, ktoré sú kľúčom k dobrým výsledkom žiakov: 1. hlboká znalosť vyučovanej látky na strane učiteľa, 2. efektívne kladenie otázok žiakom a ich objektívne hodnotenie, 3. dobrá atmosféra v triede, 4. účelná organizácia práce v triede, 5. učiteľova sebareflexia, schopnosť kriticky zhodnotiť vlastnú prácu a ďalej sa vzdelávať, 6. profesionálny postoj učiteľa v komunikácii s rodičmi žiakov. Pozri Coe, R. et al. (2014) *What makes great teaching? Review of the underpinning research*. Durham: Centre for Evaluation and Monitoring. Dostupné [tu](#).
14. Zaangažovanosť rodičov pri výchove detí sa znižuje, čo súvisí predovšetkým s ich veľkou vyťaženosťou v zamestnaní, ktorá vplyva aj na množstvo času, ktoré môžu s deťmi tráviť. Viac pozri [tu](#).
15. Hooge, E. et al. (2012), „Looking Beyond the Numbers: Stakeholders and Multiple School Accountability“, OECD Education Working Papers, No. 85. Paris: OECD Publishing. Dostupné [tu](#).
16. V nasledujúcich 20 rokoch by mal počet narodených detí klesnúť zo súčasných viac ako 60-tisíc na približne 40-tisíc ročne. Podľa prognóz sa do roku 2035 zníži aj počet detí v predškolskom veku zo súčasných 175-tisíc na približne 130-tisíc detí. Správu z prezentácie Prognostického ústavu SAV z 26. 2. 2015 pozri napríklad [tu](#).

